

MANIFESTĂRI EXPOZIȚIONALE LA BOTOȘANI ÎN PRIMELE DECENII ALE SECOLULUI AL XX-LEA

GHEORGHE MEDIAN

Între manifestările artistice cărora Botoșanii le-au fost gazdă în primele decenii ale secolului nostru, expozițiile de artă plastică sînt cele mai puțin numeroase. Fenomenul, caracteristic nu numai Botoșanilor își are desigur explicațiile sale, între acestea lipsa unui public amator de artă și a sălilor de expoziție fiind cele mai importante. Cu toate acestea, preocupări expoziționale întîlnim la Botoșani încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. În acest sens merită menționată inițiativa lui Teodor Boian, fost primar al orașului care, pe la 1883 amenajează în locuința sa, situată în bariera Curteștilor o adevărată pinacotecă, pe care o pune la dispoziția locuitorilor orașului. E de presupus însă că numărul celor ce au trecut pragul somptuoasei vile a lui Teodor Boian nu a fost prea mare, așa încît, ecoul și efectele inițiativei sale nu s-au putut constata, cel puțin în perioada imediat următoare.

Mai aproape de marele public au fost, în aceeași perioadă, expozițiile școlare organizate la sfîrșitul fiecărui an de învățămînt de cele mai importante școli din oraș. Una dintre acestea, organizată în luna iunie a anului 1881 la Liceul Laurian s-a detașat prin amploarea sa, atrăgînd atenția presei locale, care o consemnează ca pe un adevărat eveniment artistic. „Expoziția — consemna o gazetă locală — este aranjată în aula liceului ocupînd tuspătru pereți de sus pînă jos și compunîndu-se din vreo 30 de tablouri în ulei, peisaje, figuri alegorice și portrete de-o perfectă asemănare, apoi din vreo 400 desemnuri în cîră neagră lucrate cu foarte multă finețe și exactitate; în fine din vreo 200 acuarele, planuri topografice, hărți și desemnuri cu peniță. Este atîta talent și atîta muncă conștiincioasă în aceste lucrări, încît nu credem să poată concura sub acest aspect, nici un alt liceu din țară cu Liceul Laurian“.²

De la expozițiile școlare pînă la primele expoziții de artă plastică publice organizate în Botoșani a fost nevoie de o perioadă de aproape două decenii, perioadă în care viața spirituală a orașului a cunoscut o remarcabilă înflorire. Numeroasele manifestări muzicale susținute de Societatea muzicală „Armonia“, conferințele organizate în cadrul Ate-

1 Vladimir Sardin, „Figuri dispărute“, Botoșani, Tipografia Saidman, 1929, p. 22.

2 Curierul Român, an. VI, nr. 22, 28 iunie 1891.

neului Român din localitate, spectacolele teatrale susținute pe scenele orașului de cele mai renumite trupe de teatru din țară precum și de artiști străini aflați în turneu în România vor face ca Botoșanii să devină unul dintre cele mai puternice centre culturale ale țării. Ca atare apariția primelor expoziții de artă plastică nu mai putea să întârzie și în anul 1908 o primă expoziție de acest fel este deschisă de pictorul Voinescu în saloanele Intim-Clubului. Expoziția cuprinzând „pasteluri, flori și peisaje“, este salutată de presa locală ca „un adevărat eveniment artistic, nemaivăzut pînă acum.“³

Succesul expoziției pictorului Voinescu face ca în anul următor un alt pictor să-și expună pînzele în Botoșani. Este vorba de pictorul Calustd care, în luna ianuarie a anului 1909 expune într-o sală a hotelului „Moldavie“ un mare număr de tablouri în ulei reprezentînd marine, orientale, peisagii, studii.“⁴ Deschisă pentru numai cîteva zile, fără plată, expoziția a prilejuit botoșănenilor nu numai posibilitatea de a admira frumoasele tablouri expuse ci și de a le achiziționa, întrucît expoziția era cu vînzare.

Anul 1910 consemnează un alt eveniment expozițional: la începutul lunii noiembrie în saloanele Clubului comercial este vernisată expoziția pictorului N. Gropeanu, cea mai mare expoziție de artă plastică organizată pînă la acea dată în oraș. Dînd importanța cuvenită evenimentului presa locală scoate în evidență personalitatea artistului pe care... „critica franceză, germană și română l-a clasat definitiv... printre cei mai talentați pictori moderni și pînzele sale expuse în mare parte la Salonul din Paris, apoi la Ateneul Român din București au făcut admirația tuturor.“⁵ Totodată publicul era îndemnat „să viziteze și să admire pînzele acestui talentat artist și mai cu seamă să reție pentru dinșii unele tablouri ce fac o adevărată podoabă în casa oricui.“⁶

Anii celui de al doilea deceniu al secolului nostru marcați de numeroase evenimente politice între care prima mare conflagrație mondială au consemnat un regres cultural la nivelul întregii țări, lucru resimțit și la Botoșani. Aici manifestările artistice devin din ce în ce mai rare, iar cele expoziționale încetează cu totul. Viața culturală își va relua cursul normal deabia la începutul deceniului al treilea, cînd se va relua inițiativa organizării unor noi expoziții de artă plastică. Astfel, în anul 1923 este vernisată în foierul Teatrului „Eminescu“ expoziția pictoriției Valeria cpt. Florescu din Brăila. Deși expuse anterior la Focșani, Bacău, Iași și în 1921 la Ateneul Român, artista nu s-a bucurat la Botoșani de atenția cuvenită și de succesul scontat. Remarcînd acest fapt, „Revista Moldovei“ nota că un asemenea lucru nu este de mirare întrucît „...În provincie e cu totul altceva. Aici nu-s vizitatori, nu-s nici cumpărători, nici critici de artă. De aceea, pictorii, cu drept cuvînt nici nu se gîndesc vreodată să-și expună lucrările în orașele noastre. Ar

3 Gazeta Botoșanilor, an I, nr. 33, 7 iunie 1908.

4 Idem, an II, nr. 14, 24 ianuarie 1908.

5 Idem, an IV, nr. 4, 14 noiembrie 1909.

6 Ibidem.

risca să steie cu tablourile întise pe pereți zile întregi, fără ca nimeni să le treacă pragul camerei, cum a pățit și d-na Valeria cpt. Florescu la noi în Botoșani.⁷ Datorită unei asemenea situații, nu numai artiștii din alte centre ale țării ci și cei originari din județul Botoșani vor ocoli orașul, expunându-și operele în centre urbane mai importante. Astfel procedează pictorul Aurel Bordenache care în anul 1922 expune la Ate-neul Român⁸ și cîțiva ani mai târziu sculptorul George Dimitriu care în anul 1926 expune la Căminul Artelor⁹, deși ar fi putut expune și la Botoșani așa cum a făcut-o în aprilie 1927 pictorul Marcel Olinescu.

Expoziția pictorului Marcel Olinescu, organizată într-unul din sa-loanele Caselor Văsescu s-a bucurat de un deosebit succes fiind comen-tată pe larg de presa locală. În comentariul pe marginea expoziției cronicarul ziarului „Informatorul” aprecia că „...elementele de bază ale expoziției sînt: culoare, formă, efect de lumină... redate într-un conglomerat, scoțîndu-se bine în evidență sinteza picturală.”¹⁰ Dintre numeroasele tablouri expuse erau remarcate „Biserică de lemn”, „Stradă de iarnă” — pentru „...puterea constructivă, sinteza și simțul de expresie” „Flori”, pentru „armonizarea culorilor”, „Apus pe Criș”, „Izvorul”, „Noapte de iarnă”, „Stradă de iarnă”, pentru „...reușita concentrare artistică care scoate în relief personalitatea artistului”, întreaga expoziție reliefînd „... tehnica, temperamentul și concepția aparte a artistului”¹¹.

O expoziție de mai mare amploare a fost vernisată în aprilie 1929 în foaierea Teatrului „Mihai Eminescu”. Este vorba de o expoziție de grup a 6 pictori români, expoziție despre care o gazetă locală afirma că „...Pentru vizitatorul deprins cu masacrul artei, comis cu atîta lipsă de pudicitate de cei ce au aranjat pînă în prezent — cu onorabile excepții — similare expoziții... constituie o adevărată revelație”¹². Erau remarcat tablourile pictorului Rațiu, în care „veți găsi cu religiozitate momente din viață”, acuarelele lui Bednarik „...care-ți amintesc de August Pierre Cott”, remarcîndu-se în special „Țigancă cu flori”, „Idilă”, „Ursari”, picturile lui Doboșariu, Rădulescu, Nagel, Coteliu, pentru „...naturalitate în expresie și culoare ce plac ochiului”.

Tot în anul 1929 într-o sală de la parterul Camerei de Comerț și Industrie s-a deschis expoziția de caricaturi a pictorului Stanetti. Tablourile expuse — „...peste 100 de caricaturi admirabil reușite, colecție de tipuri caracteristice și binecunoscute din localitate, reproducții grotești în desemn și o mulțime de persoane care cu toată exagerarea trăsăturilor specifice fiecăreia din ele, păstrează neștirbită asemănarea și expresiunea modelului”¹³, au atras un mare număr de vizitatori, care au umplut sala pînă la refuz. Din mulțimea de șarje umoristice erau re-

7 Revista Moldovei, an III, nr. 2—4, iulie—august 1923.

8 Idem, an II, nr. 2, 1 iulie 1922.

9 Idem, an V, nr. 4, 1926.

10 Informatorul, an II, nr. 29, 24 aprilie 1927.

11 Ibidem.

12 Vestea, an IV, nr. 68, 21 aprilie 1929.

13 Informatorul, an IV, nr. 136, 7 iulie 1929.

marcate cele redînd cîteva personalități ale orașului între care pictorul Gallin, dr. Vasiliu, dr. Salter, profesorul M. Gr. Poslușnicu, colonelul Ranett etc.

Dacă expoziția Stanetti s-a bucurat de succes, o alta, organizată la scurt timp după aceasta, în iulie 1930 într-o cameră modestă din Strada Mare de un grup de pictori români și italieni a trecut aproape neobservată. Lucrările pictorilor Gorschi, Giardiello, Giordano, Leone etc. redînd peisaje, marine, portrete, nu s-au bucurat de atenția publicului, ceea ce a determinat reacția firească a presei. Notînd numele expozanților ziarul „Vestea“ incrimina atitudinea nepăsătoare a localnicilor, afirmînd că „...snobismul botoșănean, ades prin propriile lui păcate binefăcător, s-a arătat foarte ingrât față de ei. Nici un tablou nu s-a cumpărat pînă azi, deși este aproape o lună de cînd au venit în localitate ¹⁴.

Anul 1931 consemnează un eveniment artistic deosebit la Botoșani — expoziția profesorului V. Gallin și a fiului său Rafael, elev în anul al IV-lea al Școlii de Belle Arte din Iași. Dacă tatăl care „rămîne același apostol al clasicului prin timbrul care-l imprimă ansamblului de tablouri ce ni-l oferă“, dintre care erau remarcate „Casa profesorului N. Iorga“, „Baia din țigănime“, „Șatră de țigani“, „Prefectura“, „Primăria“, era cunoscut botoșănenilor, fiul se relevă „...ca un adevărat geniu caricatural“, impresionînd portretele profesorului N. Răutu și a lui C. Ficșinescu. Toate tablourile expuse de tînărul plastician îndreptăteau credința cronicarului că „...trebuie să ne punem mari nădejdi în viitorul d-șale pe care-l dorim cît mai rodnic“ ¹⁵.

În vara anului 1932 Botoșanii au fost gazda altei expoziții — cea a pictorului Eugen Spiru, elev ca și Rafael Gallin al Școlii de Belle Arte din Iași. Expoziția, cuprinzînd un mare număr de studii, flori, caricaturi a atras atenția atît a publicului cît și a criticii. Într-un scurt comentariu pe marginea expoziției, Scarlat Callimachi aprecia că „...D-l Spiru este unul din aceia care știe să realizeze, într-o linie sau două imaginea unui trup cu toate punctele lui caracteristice. N-avem decît — nota cronicarul — să exprimăm caricaturile înfățișînd pe domnul Ciulei președintele Tribunalului, pe d-nii Mihălțanu, Mănăstireanu etc. etc., pentru a ne da foarte ușor seama de ceea ce poate d. Spiru și ceea ce va realiza dacă își va urma drumul ales, cu dragoste și stăruință“. În final cronicarul își exprima încrederea în tînărul artist despre care afirma că „...este un artist în plus și o speranță a generațiilor de astăzi“ ¹⁶

O ultimă expoziție organizată la Botoșani care a atras atenția este organizată în luna martie 1936 în sala „Corso“ de lîngă cofetăria „Cantemir“ de un grup de cinci artiști : sculptorul danez Peer Merlõe, Maria Pallady — profesoară de desen la Liceul Carmen Sylva, Dimitrie Loghin, profesor și Raoul Sorban. Sub titlul „Expoziția celor cinci“ ziarul

14 Vestea an IV, nr. 106, 3 iulie 1930.

15 Știrea, an V, nr. 143, 13 iunie 1931.

16 Știrea, an V, nr. 193, 27 august 1932.

„Știrea“ trece în revistă tablourile expuse de fiecare dintre cei cinci artiști, remarcând sculpturile lui Peer Merlöe „pentru emoția artistică de înaltă tensiune“ pe care o degajă, covoarele lucrate de soția sa „adevărate sinteze ale celei mai pure și mai autentice arte românești“, pinzele Mariei Pallady „foarte odihnitoare prin coloritul lor moderat cît și prin tema gingașă, oarecum sentimentală“, portretele lui Dimitrie Loghin fost elev al lui Octav Băncilă și Ștefan Dimitrescu, precum și tablourile lui Raoul Sorban — „care se disting prin desen specific marilor săi înaintași (Cezanne, Matisse) cît și prin coloritul original, care trădează o paletă subiectivă, arbitrară, dar neînchipuit de fascinantă¹⁷.

„Expoziția celor cinci“ este ultima manifestare de acest gen organizată la Botoșani în deceniul al patrulea. Fără să depășească prin importanță pe cele anterioare, înconjurată ca și cele mai multe dintre acestea de un cvasi anonim, ea are meritul de a fi adus o notă luminoasă în viața spirituală a orașului, de a fi propagat în rîndurile publicului larg gustul pentru artă, pentru frumos.

Deși n-au avut decît importanță locală, expozițiile organizate la Botoșani în perioada la care ne-am referit scot încă odată în evidență caracterul de veritabil centru cultural al Botoșanilor, rol pe care cu toate vicisitudinile vremurilor și l-a păstrat, și care-i conferea un loc aparte în rîndul orașelor țării.

17 Știrea, an VI, nr. 284, 21 martie 1936.